

7. Institucionální péče o seniory

Populace v krajích České republiky, stejně jako populace ostatních vyspělých zemí, stárne a podle dlouhodobých prognóz budoucího vývoje věkové struktury obyvatelstva bude podíl starších osob v populaci stále narůstat. Lidé se dožívají a budou dožívat vyššího věku a zdravý způsob stárnutí je předpokladem dalšího rozvoje společnosti a udržení kvality života jedince. Péče o seniory a cíl zdravého stárnutí musí být programově řešena na všech správních úrovních od komunitního plánování v obcích, ve správních obvodech, v krajích, ve vládě i na mezinárodní úrovni.

Rada vlády pro seniory a stárnutí populace

Usnesením vlády ze dne 22. března 2006 č. 288 v návaznosti na usnesení vlády č. 1482 k Informaci o plnění Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007 byla zřízena **Rada vlády pro seniory a stárnutí populace** (dále jen Rada).

Rada je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Ve své činnosti usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje. Zasedání Rady se konají podle potřeby, nejméně však třikrát ročně. Informace o činnosti Rady jsou přístupné veřejnosti na webových stránkách Úřadu vlády, resp. Ministerstva práce a sociálních věcí.

Rada nemá pravomoc prošetřovat stížnosti občanů. Organizační, odborné a administrativní práce a zveřejňování informací o práci Rady zajišťuje sekretariát Rady, který je organizační součástí Ministerstva práce a sociálních věcí.

Rada vlády pro seniory a stárnutí populace aktualizovala Národní akční plán. Strategický dokument „**Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017**“ byl schválen usnesením vlády České republiky ze dne 30. března 2015 č. 218 o Národním akčním plánu podporujícím pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (aktualizovaná verze ke dni 31. prosince 2014).

Aktualizovaná verze navazuje na předchozí národní strategie k řešení problematiky stárnutí populace a přípravy na stárnutí, které jsou zpracovávány 1 krát za 5 let. Od roku 2003 je to v pořadí již čtvrtý dokument, který zahrnuje všechny průřezové oblasti týkající se problematiky stárnutí populace. Záměrem je komplexní přístup k řešení problematiky stárnutí populace, koordinace a propojování jednotlivých strategií rezortů v oblasti přístupů ke stárnutí a vytvoření společných priorit všech přijatých opatření. Základním rámcem Národního akčního plánu je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů. Národní akční plán respektuje mezinárodní priority a je v souladu s Regionální implementační strategií Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí (OSN, 2002).

Cílem aktualizované verze je řešit efektivněji na vládní úrovni problematiku stárnutí populace, projednat reálné možnosti jednotlivých gestorů plnit navrhovaná opatření a aktualizovat opatření. S tím souvisí nutnost personálního a finančního posílení agendy přípravy na stárnutí, zlepšení mediálního obrazu seniorů, podpora rozvoje mezigeneračních vztahů, posílení role rodiny v zajištění péče o seniory, provázanost opatření Národního akčního plánu s koncepčními dokumenty na dalších rezortech a vytvoření prostoru pro prosazování politiky přípravy na stárnutí na regionální úrovni. Důraz na prevenci, odpovědný přístup populace ke svému zdraví a podpora aktivního života seniorů je důležitým předpokladem pro zvládnutí problémů spojených se stárnutím populace v budoucnosti.

Národní akční plán identifikuje následující oblasti:

- Realizace politiky přípravy na stárnutí
- Zajištění a ochrana lidských práv starších osob
- Celoživotní učení
- Zaměstnávání starších pracovníků
- Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce
- Kvalitní prostředí pro život seniorů
- Zdravé stárnutí
- Péče o seniory s omezenou soběstačností.

Plán chápe proces stárnutí jako možnou výzvu a potenciál starších pracovníků a seniorů jako využitelný zdroj znalostí, zkušeností apod. V dokumentu je stárnutí pojato jako celoživotní proces, opatření tedy nejsou

rozlišena podle věkových skupin. Dokument pak pracuje s pojmem **senior a starší pracovník**. Senieorem je v tomto případě chápána osoba, která dosáhla věku potřebného k odchodu do starobního důchodu podle § 29 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění bez ohledu na to, zda starobní důchod pobírá či nikoliv. Starším pracovníkem je označena osoba starší 50 let, která dosud nedosáhla věku potřebného k odchodu do starobního důchodu podle § 29 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění

Nedílnou součástí Národního akčního plánu zůstává **Podkladová studie, která dokládá důležitost navržených opatření na základě statistických dat**, mezinárodních výzkumů a trendů, aktuální situace v České republice a odborné literatury. Tato studie byla schválena jako příloha k materiálu Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (usnesení vlády č. ze dne 13. února 2013 č. 108 o Národním akčním plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017).

Podkladová studie je rozdělena do 7 tematických kapitol:

1. Demografické stárnutí v ČR
2. Celoživotní učení
3. Zaměstnávání starších osob a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění
4. Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce
5. Kvalitní prostředí pro život seniorů
6. Zdravé stárnutí
7. Péče o seniory

Rada vlády pro seniory a stárnutí populace na svém zasedání projednává i postup aktivit v **Národním akčním plánu Alzheimer**. Návrh koncepce řešení problematiky Alzheimerovy choroby a obdobných onemocnění v ČR byl schválen usnesením vlády ČR ze dne 10. října 2012 č. 741. Úkolem bylo vytvořit Mezioborovní a mezioborovou pracovní skupinu pro přípravu Národního akčního plánu pro Alzheimerovu nemoc a další obdobná onemocnění na léta 2014 až 2017. Vzorem na cestě k řešení a k vytvoření Plánu Alzheimer mohou být země, kde se tyto Plány staly skutečností (Anglie, Skotsko, Wales, Francie, Belgie, Nizozemí, Finsko, Norsko a Dánsko). Stárnutí populace má za následek stále se zvyšující výskyt Alzheimerovy choroby a dalších onemocnění způsobujících demenci, která významně zasahují do všech oblastí lidského života a jeho kvality. Nemocných přibývá, náklady na péči o ně jsou vysoké, lidé nejsou o nemoci dostatečně informováni, onemocnění není včas diagnostikováno a léčeno. Je to globální problém vyžadující řešení právě v podobě národních strategických plánů, podle nichž úzce spolupracují vládní organizace s odbornými alzheimerovskými společnostmi.

Péče o seniory v regionu (krajské dokumenty zaměřené na péči o seniory)

Programovým dokumentem Krajského úřadu Jihomoravského kraje je **Aktualizace strategické vize Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2020**, který vychází z platné Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2006-2016. Součástí struktury priorit a opatření je zde i úkol kvalitní a odpovídající nabídky veřejných služeb (část 3.4.2). Mezi stanovenými sedmi rozvojovými opatřeními je zde na prvním místě jmenován **rozvoj širokého spektra služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením** (s důrazem na sociální služby a zdravotní péči), tedy pro skupinu obyvatel, jejíž podíl na obyvatelstvu dlouhodobě roste. Na čtvrtém místě je opatření, které se věnuje problematice sociálního vyloučení se zaměřením na zlepšení služeb, poradenství a programů pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Na dlouhodobou strategii, v níž je v rámci Jihomoravského kraje problematika péče o potřebné osoby programově řešena, navazuje dokument **Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2015 až 2017**. Plán rozvoje je zpracován již na třetí období, neboť s výhledem na očekávaný demografický vývoj je zřejmé, že stávající síť služeb nedokáže zcela pokrýt požadavky potřebných občanů.

Proces plánování rozvoje a dostupnosti sociálních služeb má v Jihomoravském kraji dlouhodobou tradici – byl zahájen už v roce 2004. Specifikem Jihomoravského kraje je úzká, smluvně podpořená spolupráce kraje s 21 obcemi s rozšířenou působností. Tyto obce jsou v otázce nastavení systému služeb pro kraj nepostradatelnými partnery, neboť prostřednictvím procesu komunitního plánování deklarují potřebnost a finanční podporu sociálním službám, čímž významně ovlivňují podobu krajské sítě sociálních služeb.

Záměrem Jihomoravského kraje je nastavit systém sociálních služeb tak, aby představoval dostupný a podpůrný systém pro občany v obtížných životních situacích, které nemohou zvládnout sami, ani s pomocí svých blízkých. V plánu pro dané období se konkretizuje síť sociálních služeb a definují se požadavky na kvalitu a efektivitu sociálních služeb do ní zařazených. Na každý rok sledovaného období je zpracován **Akční plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji**. Prostřednictvím jednoletých akčních plánů tak dochází k průběžné modifikaci nastavené a podporované sítě služeb v kraji.

Zvláštní pozornost je ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji věnována seniorům. Systém péče o seniory, kteří již potřebují nějaký druh pomoci, je poskytován především zdravotními a sociálními službami. Důsledkem probíhajícího demografického stárnutí je očekáván zvýšený nárůst požadavků na dostupnost, udržitelné fungování a vzájemnou provázanost obou systémů. V návaznosti na deklarované hlavní principy dokumentu je ale třeba zmínit, že sociální služby představují jen podpůrný mechanismus pro seniory, kteří potřebují pomoc s péčí o vlastní osobu v situaci, kdy tuto péči nemůže zajistit rodina, blízcí, asistenti sociální péče, ani další podpůrné instituce. Systém sociálních služeb je zacílen na nejpotřebnější a nejzranitelnější obyvatele regionu, svým nastavením nemůže nahrazovat nedostatky v jiných politikách např. bydlení, bezpečnost apod. Prioritou je:

- provozovat udržitelnou síť dlouhodobých pobytových zařízení pro seniory
- podporovat vznik malokapacitních pobytových služeb pro specifické skupiny uživatelů – nízkopříjmoví senioři, senioři s psychiatrickými diagnózami, s kombinovaným postižením
- doplnit stávající síť sociálních služeb pro osoby s demencí a Alzheimerovou chorobou o projekty na výstavbu pobytových služeb pro seniory realizované Jihomoravským krajem na základě úvěru z Evropské investiční banky
- podpora zvyšování kvality péče a procesů humanizace ve stávajících pobytových službách s ohledem na potřeby a práva uživatelů

Na jedné straně jsou v Jihomoravském kraji aktivní instituce, které poskytují zdravotní a sociální služby potřebným, na druhé straně jsou subjekty, které se starají a aktivní život seniorů. **Jihomoravský kraj je kolébkou projektu Senior pas**. Projekt Senior pasů vznikl na podporu osob ve věku nad 55 let. Původní projekt byl rozšířen jen v několika krajích (Jihomoravském, Moravskoslezském, Královéhradeckém, Olomouckém, Pardubickém a Kraji Vysočina). Díky spolupráci s Radou seniorů ČR, která je největším republikovým sdružením seniorů, je dnes projekt rozšířen do všech krajů České republiky.

Karta Senior pas nabízí širokou škálu zajímavých slev, množství dobrých příležitostí k aktivnímu odpočinku, podstatně dokáže zpříjemnit život lidem, kterým je už více než 55 let. Prostřednictvím webových stránek, časopisu s katalogem slev a akcí, reklamních akcí poskytovatelů slev i osobními kontakty se držitelé Senior pasů dozvědí o nabízených možnostech a o nejaktuálnějším dění.

V předešlé kapitole v části Celoživotní vzdělávání již byla zmíněna **aktivita Městské policie Brno „Senior akademie“**. Péčí ministerstva vnitra byl projekt **Bezpečný senior** rozšířen i do dalších měst. Mottem celé akce je heslo „Bezpečný senior rovná se aktivní a informovaný senior“. Aktivita a informovanost jsou klíčem k bezpečnému stárnutí. Pokud společnost vytvoří dostatečný prostor pro aktivní život seniorů a vyplní jej odpovídajícími formáty pro příjem a zpracování informací, je to ten nejlepší základ pro bezpečný život.

K aktivnímu životu seniorů přispívají i **kluby seniorů**. V Jihomoravském kraji existují pod různými názvy ve správě měst, obcí, městských částí či příspěvkových organizací měst. Počet jejich členů v rámci kraje lze jen těžko odhadnout. Kluby seniorů pořádají zájezdy, besedy, přednášky, návštěvy divadel, výstav a kulturních akcí. Přispívají tak nejen ke kulturnímu a společenskému vyžití seniorů, ale i k navazování nových kontaktů a jsou často jediným prostředníkem ve styku s ostatním okolím.

